

OPRACOWANIE PYTANIA

Nowomowa jako sposób na ograniczenie wolności człowieka. Omów zagadnienie na podstawie utworu *Rok 1984* George'a Orwella. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

George Orwell, *Rok 1984*

EPOKA

Literatura współczesna

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1

O co tak naprawdę pyta komisja

Nowomowa to nie zwykła cenzura, lecz przebudowa samego języka: skoro myślimy w słowach, to usunięcie słów oznaczających bunt czy wolność ma sprawić, że myśl buntownicza stanie się niewyraźna, a w końcu niemożliwa. Warto podkreślić, że nowomowa działa razem z fałszowaniem przeszłości i dwójmyśleniem, tworząc system zamykający człowieka w rzeczywistości wykreowanej przez partię.

nowomowa	Oficjalny język Oceanii tworzony przez Partię: coraz mniejszy słownik, słowa o odwróconych znaczeniach i eliminacja pojęć niewygodnych. Komisja oczekuje definicji opartej na powieści, zwłaszcza na rozmowie z Symem.
ograniczenie wolności	Tu wolność wewnętrzna: zdolność samodzielnego myślenia i nazywania rzeczy. Nowomowa ogranicza ją nie zakazem, lecz odebraniem narzędzi, jakimi są słowa.
sposób	Pytanie o mechanizm: komisja chce usłyszeć, jak zmiana języka prowadzi do zmiany myślenia, krok po kroku, a nie tylko że tak jest.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę, że kto kontroluje język, kontroluje myślenie, bo nowomowa ma uczynić bunt niewyraźnym, a więc niemożliwym.
- ✓ Co najmniej trzy konkretne elementy z powieści: rozmowa Winstona z Symem o celu słownika, przewrotne nazwy ministerstw i hasła Partii, dwójmyślenie oraz przykład słowa o zawężonym znaczeniu, na przykład wolność.
- ✓ Kontekst pokazujący język realnej propagandy lub filozoficzne ujęcie związku języka i myśli oraz wnioski, że wolność człowieka zaczyna się od wolności języka.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Rozmowa z Symem w stołówce: filolog pracujący nad jedenastym wydaniem słownika nowomowy tłumaczy Winstonowi, że niszczenie słów jest piękne, a celem języka jest zawężenie zakresu myślenia, tak by myślozbrodnia stała się niemożliwa, bo nie będzie słów, by ją wyrazić. Znaczenie: to wprost wyłożona teoria nowomowy.
- Ubożenie słownika: zamiast wielu słów o odcieniach znaczeń zostają formy typu dobry, niedobry, plusdobry, podwójnieplusdobry; słowo wolność ma istnieć tylko w znaczeniu fizycznym, jak pies wolny od pcheł. Znaczenie: bez słów na wolność polityczną nie da się jej pomyśleć.
- Odwrócone nazwy i hasła: Ministerstwo Prawdy fałszuje historię, Ministerstwo Miłości torturuje, Ministerstwo Pokoju prowadzi wojnę, Ministerstwo Obfitości zarządza niedostatkiem; hasła głoszą, że wojna to pokój, wolność to niewola, ignorancja to siła. Znaczenie: język unieważnia logikę i przyucza do przyjmowania sprzeczności.
- Dwójmyślenie: zdolność uznawania dwóch sprzecznych sądów naraz i zapominania tego, co niewygodne, a potem zapominania samego aktu zapomnienia; O'Brien w czasie tortur każe Winstonowi uznać, że dwa plus dwa równa się pięć. Znaczenie: nowomowa przygotowuje umysł do dwójmyślenia, a razem tworzą zamknięty system.
- Los Syme'a: mimo lojalności zostaje ewaporowany, a jego nazwisko znika z listy członków komitetu; Winston przewidział to, bo Syme zbyt jasno rozumiał, co robi. Znaczenie: system nie toleruje nawet świadomych wykonawców, bo świadomość jest już zaczątkiem wolności.
- Praca Winstona i aneks o zasadach nowomowy (opcjonalnie): Winston przepisuje przeszłość w Ministerstwie Prawdy, a powieść kończy dodatek objaśniający gramatykę nowomowy i zapowiadający, że około 2050 roku zastąpi ona całkowicie dawny język. Znaczenie: kontrola języka i kontrola przeszłości to dwa skrzydła tego samego mechanizmu.

KULTUROWY

POLECANY

Nowomowa PRL (język oficjalnej propagandy, badania Michała Głowińskiego)

W polskiej propagandzie mówiono o przejściowych trudnościach zamiast kryzysu, o elementach antysocjalistycznych zamiast opozycji, o internowaniu zamiast więzienia bez wyroku; badacze przyjęli dla tego języka nazwę wziętą z Orwella. Kontekst pokazuje, że mechanizm z powieści działał w kraju, w którym żyli dziadkowie dzisiejszych maturzystów.

HISTORYCZNY

Język propagandy totalitaryzmów XX wieku (stalinizm, Trzecia Rzesza)

Realne systemy tworzyły własny język: wróg ludu, element wywrotowy, ostateczne rozwiązanie, likwidacja zamiast mordu. Takie słowa ukrywały zbrodnię i odbierały ofiarom człowieczeństwo, a użytkownikom zdolność nazwania zła. Orwell znał ten język z lat trzydziestych i czterdziestych, więc nowomowa jest jego literackim uogólnieniem.

FILOZOFICZNY

Filozofia języka: granice języka jako granice świata (Ludwig Wittgenstein) i hipoteza Sapira-Whorfa

Wittgenstein pisał, że granice mojego języka są granicami mojego świata, a językoznawcy Sapir i Whorf twierdzili, że język kształtuje sposób postrzegania rzeczywistości. Nowomowa jest praktycznym zastosowaniem tej myśli w służbie władzy: jeśli słowa wyznaczają granice myślenia, to kto zwęża słownik, zwęża świat.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: kto kontroluje język, ten kontroluje myślenie – nowomowa ma uczynić bunt niewyraźnym, a więc niemożliwym.
- 2 Mechanizm nowomowy: celowe ubożenie słownika jako zawężanie granic ludzkiej myśli.
- 3 Dwójmyślenie i przewrotne nazwy ministerstw – język odwracający znaczenia i unieważniający logikę.
- 4 Fałszowanie historii (praca Winstona) jako dopełnienie kontroli: bez przeszłości nie ma punktu odniesienia dla prawdy.
- 5 Kontekst kulturowy: Nowomowa PRL – W czasach PRL, gdy kraj pozostawał pod komunistycznymi rządami zależnymi od ZSRR, władza manipulowała obywatelami między innymi propagandowym językiem, który miał kształtować ich myślenie i obraz rzeczywistości. Pokaż, że nowomowa Oceanii pełniła dokładnie te same funkcje; wniosek – wolność człowieka zaczyna się od wolności języka.